

MYYTTI MENESTYSTARINASTA

Keskustelua Suomen lähihistoriasta - niin sanotusta suomettumisen ajasta - dominoi näkemys menestystarinasta, oli kysymys sitten kriittisestä tai myötäilevästä näkökannasta viime vuosikymmenien tapahtumiin. Kriittisessä näkemyksessä katseet on suunnattu maamme pitkäaikaiseen presidenttiin Urho Kekkoseen. Radikaali nuoriso ja sen "kriittinen" maailmankatsomus on pysynyt pyhänä. Kansallisen älymystön ja nykyisten vallanpitäjien taustaa ei ole liiemmin kosketeltu. Kommunismikriittisistä toisinajattelijoista ollaan mieluummin hiljaa.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vähitellen hahmottuvassa Suomen neljännessä tasavallassa niin historiankirjoitus kuin julkinen sanakin ovat askel askeleelta alkaneet ottaa etäisyyttä suomettumisen aikaan. Kansallinen keskustelu ja historiankirjoitus ovat kuitenkin edelleen kohdelleet korrektisti suomettumisen vinoumia.

Ei ole haluttu ymmärtää suomettumisen kansallisia yhteyksiä eikä sitä, kuinka kotikutoista se oli ja kuinka syvälle moraalimme perusteisiin suomettuminen lopulta ulottui. Viime vuosikymmenen alussa lähihistoriamme tarkastelussa hiljalleen alkanut kurssinmuutos tapahtui valtaosiltaan reaalipoliittisista syistä, välttämättömyyden edessä, eikä niinkään uudelleenarvioinnista, joka olisi lähtenyt liikkeelle moraalista ja älyllisistä lähtökohdista.

Keskeinen ongelma on sukupolvikysymys; suomettuneet kirjoittavat suomettumisesta. Yya-Suomen yhteiskunnalliset toimijat ovat edelleen vallankahvassa ja hallitsevat tulkintoja, joiden kautta kansakunnan historiakuvan luomisprosessi etenee. He eivät ole käyneet läpi todellista itsekritiikkiä.

Jo näistä syistä kuva lähihistoriastamme on todellisuudessa hyvinkin politisoitunut.

Kansallisen itsetunnon tuho

Poliittisen historian professori Seppo Hentilä on korostanut sitä onnea, joka on kohdannut Suomea, kun ulkomailla ei vielä ole ymmärretty, mitä suomettuminen todella pitää sisällään.

Historiankirjoittajat ja politikot ovat mieluummin esitelleet Suomen "amerikkalaistumista" ja sosiaalivaltion tai - kuten yleensä sanotaan - hyvinvointivaltion kehittymistä. Ne tapahtuivat samanaikaisesti ns. suomettumisen kanssa. Tämä kehitys on todellista, mutta tällaisen hyvinvointimyytin rakentaminen ei saa peittää sitä tosiasiaa, että moraalisemmalla sisäpolitiikalla Suomi olisi kehittynyt paremmaksi demokratiaksi säilyttäen myös kansallisen itsekunnioituksensa.

Sillä sisäpolitiikastahan suomettumisessa todella on kysymys tai jo kuluneita termejä käyttäen: ulkopolitiikan käyttämisestä sisäpoliittisena aseena.

Suomettumisen alkujuuret ulottuvat jatkosodan lopputulokseen ja sitä seuranneisiin tapahtumiin, erityisesti siihen asetelman muutokseen, joka yhteiskunnallisessa elämässämme tapahtui.

Mutta suomettumisen sisäpoliittisen käytännön voi katsoa puhjenneen kokonaan uudelle tasolle vuonna 1958 yöpakkasiksi kutsutun kriisin aikaan. Silloin presidentti Urho Kekkonen antoi myöden periaatteessa samanlaisessa tilanteessa, jossa presidentti J.K. Paasikivi oli ollut kymmenen vuotta aiemmin.

Käyden samalla omaa sisäpoliittista kamppailuaan Kekkonen oli lojaali Neuvostoliitolle eikä katsonut aiheelliseksi asettua nimittämänsä K.A. Fagerholmin laajapohjaisen enemmistöhallituksen taakse. Näin hän menetti sen poliittisen liikkumavaran, jonka Paasikivi oli tietoisesti Neuvostoliiton suuntaan pitänyt.

Puolueettomuuden kupla

Kritiikittömässä tarkastelussa analysoimatta viljelty termipari Paasikiven-Kekkonen -linja on pelkkä suomettumisen ajan kupla, jota ei vieläkään ole haluttu puhkaista. Sama koskee niin sanottua puolueettomuutta.

Kekkonenhan julisti Moskovon-puheessaan 1960-luvun puolivälissä, että Suomi oli "puolueeton" vain rauhan aikana. Yya-sopimusta näin tulkittaessa Suomi olisi kansainvälisen sotilaallisen kriisin aikana luovuttanut alueensa vahvemman sopimusosapuolen käyttöön.

Jakso yöpakkasista 1960-luvun puoliväliin olikin siirtymäkausi, josta alkanutta ajanjaksoa aina kylmän sodan päättymiseen voi hyvällä syyllä kutsua Suomen kolmanneksi tasavallaksi.

Sosialidemokraattien ja kokoomuksen pohjalle syntyneen aseveliakselin lopullinen katkeaminen loi maahamme epäpyhän liiton, joka perustui opportunistiselle valheelle, ja jonka symboliseksi solmukohdaksi voidaan nostaa Kekkonen arkkivihollisen Väinö Leskisen Canossan-matka ja siirtyminen K-linjalaiseen leiriin.

Poikkeuslaki mursi viimeisenkin selkärangan, ja Kekkonen vallantäyteys sekä häneen kohdistunut henkilöpalvonta kohosivat sosialistisen leirin malleihin ja mittoihin.

Kansakunta ihaili jatkäänsä. Sävellettiin Urkin humppa, Neuvostoliitto suitsutti päämiestämme Leninin kunniamerkein, painettiin Kekkonen potretilla varustettu 500 markan seteli ja Suomen suurin jäänmurtaja Urho laskettiin vesille samaan aikaan, kun kaikki keskeiset puolueemme riensivät yhtenä rintamana pyytämään Kekosta presidenttiehdokkaakseen vuoden 1978 vaaleihin.

Myötäilevä eliitti

Yksimielisuus oli kuitenkin näennäistä, myös poliittisella kentällä. Sillä eräs Kekkonen tasavallan niin sanottuun menestystarinaan liitetty suoranainen vääristymä, jota yhä tietoisesti pidetään yllä, on Kekkonen rooli kansakunnan eheyttäjänä. Hän onnistui kyllä sitomaan vallassa pysymisen mekanismiinsa nousevan ja myötäjuoksevan - radikaaliksi ja edistykselliseksi kutsutun - kolmannen tasavallan eliitin.

Mutta "tietyt piirit" ja suuri osa tavallista kansaa jäivät juoksuhautoihinsa. Vaikka presidentti hajotti ja hallitsi, 1960-luvun puolivaiheilla lopullisesti katkaistu aseveliakseli jätti jälkeensä sirpaleita, jotka eivät tempautuneet mukaan ajan suomettuneeseen virtaan. Heidän todellisuuskuvansa Neuvostoliitosta ja yleensä kommunismista pysyi ennakkoluuloisena eikä muuttunut Kekkonen määräämässä tahdissa.

Kekkonen syytti näitä, ei ajatustensa, vaan pikemminkin keinojensa vastustajia Suomen ja Neuvostoliiton ystävyydellä tai maamme turvallisuudella ja itsenäisyydellä piehtaroidiksi.

Näistä yksittäisistä vastustajistaan hän alkoi maalata vaarallista rintamaa käyttäen muun muassa poliittisen vallankäyttönsä välineeksi ottamissaan ns. myllykirjeissä pienin alkukirjaimin rakennettuja luetteloita keskeisinä pitämistään toisinajatteliijoista: junnilat, ehrnroothit, juntuset...

Tässä yhteydessä on kiinnostavaa huomioida, ettei UKK katsonut tarpeelliseksi lähettellä näille vastustajilleen henkilökohtaisia myllykirjeitä. Heidät presidentti koki menetetyiksi. Kirjeitä saivatkin päätoimittaja Pentti Poukan sanoin ne, joilla oli vielä toivoa, että näkisivät valon, joka siilautuu suuren johtajan silmistä.

Poikkeuslaki kokosi toisinajattelijat

Vaikuttaa ilmeiseltä, että Suomen ulkopoliittisen linjan vaarantajina pidettyjen "tiettyjen piirien" mainitseminen ja esiin nostaminen tilanteessa kuin tilanteessa - Albert Akulovin sanoin varpusten pommittaminen raskaalla tykistöllä - oli hyödyllistä Kekkosen valtapoliittisten laskelmien kannalta.

Näin venäläisille näytettiin, että Suomessa oli muutakin joukkoa kuin K-linjalaiset, kuten kekkoslainen historioitsija Keijo Korhonen on todennut; eihän voi valkoisen valkoisuutta nähdä, jos ei ole mustaa. Tällä tavoin Kekkosen rooli Suomen ulkopoliitiikan takuumiehenä korostui.

Vaikka Kekkonen retoriikallaan rakensikin poliittisista vastustajistaan yhtenäistä rintamaa, ei tällaista Honka-liiton jälkeen todellisuudessa juuri ollut. Poikkeuksen muodostaa poikkeuslaki, jolla Kekkonen ilman vaaleja valitutti itsensä uudelle kaudelle ja sai Suomen länsimaiden silmissä näyttämään entistä enemmän yhdeltä Itä-Euroopan vasalleista. Poikkeuslain vastustamisprosessi kokosi muuten hajanaisen toisinajattelijoiden rintaman hetkellisesti yhteen.

Toisinajattelijoiden vastustajat, tämä Kekkosesta riippuvainen valtaeliitti ja suomettunut poliittinen yhtenäiskulttuuri, ymmärsivät ja puhuivat keskenään samaa kieltä. On kuvaavaa, että pääministeri Kalevi Sorsa totesi eduskunnassa poikkeuslain käsittelyn alla lakia vastustaneista kansanedustajakollegoistaan seuraavasti:

"Tarkoituksena on ollut saada virike sen äärioikeistolaisen ryhmittymän operaatioille, joka keskuudessamme on erilaisin valheverhoin esiintynyt. Nyt nuo verhot on katsottu voitavan heittää syrjään ja muodostaa Suomeen julkinen liittouma. Olen kuitenkin täysin vakuuttunut siitä, että Suomen kansa on vapaisissa salaisissa vaaleissa tuomitseva tämän sisäpoliittisen taantumuksellisen, ulkopoliittisesti epäilyttävän liittouman ja kieltävä siltä tukensa."

Eduskunnan pöytäkirjoihin on jäänyt kansanedustaja Tuure Junnilan spontaani kommentti salista: "Mutta niitähän ei sallita, vapaita vaaleja."

Arvostelu osui Neuvostoliittoon

Sorsa, joka 1970-luvun alussa oli asettunut yhä selkeämmin niin presidentti Kekkosen kuin neuvostonomenklatuuran luotetuksi tukimieheksi, nimitti näin julkisessa puheessaan joukon toisinajattelijoita äärioikeistolaisiksi demokratian vastustajiksi. Nuo toisinajattelijat olivat Sorsan mukaan poikkeuslakia vastustaessaan vastustaneet Kekkosta ja samalla Suomen luottamuksellisia suhteita Neuvostoliittoon, kuten tuohon aikaan oli tapana sanoa.

Sosiaalipsykologian professori, tuolloinen kokoomuksen kansanedustaja Kullervo Rainio on käyttänyt ilmiöstä nimitystä laajennettu Lehenin oppi. Suomalaisen kommunismin yhden oppi-isän, Terijoen hallituksen ministerin Tuure Lehenin mukaanhan suomalaisten kommunistien vastustaminen oli sananmukaisesti myös Neuvostoliiton vastustamista.

Rainion mukaan oppi laajeni vähitellen siten, että myös kommunisteihin myötämielisesti suhtautuvien (so. K-linja) arvosteleminen ja sitä kautta poikkeuslain vastustaminen oli Neuvostoliiton vastustamista. "Näin asiasta kirjoitti Tiedonantaja ja näin siteerasi Tiedonantajaa Pravda. Ja näin sitten herroista

Junnila ja Rainio ynnä muut tuli Neuvostoliiton vastustajia, hyökkääjiä," kuten Rainio on myöhemmin kuvaillut.

Kriittinen tieto vastaan liturgia

Voidaan esittää, että toisinajattelijat ministeri Max Jakobsonin tavoin näkivät Kekkonen yksittäisistä motiiveista ja toiminnan selittäjistä kuvaavimpana ehkä sen, että Kekkonen ilmeisen vakavissaan uskoi sosialismin voittoon ja tavoitteli Suomen kansan pehmeää laskeutumista tähän historialliseen tosiasiaan.

On myös esitetty, että Kekkonen politiikkaa ja ratkaisuja ohjasi inhimillinen pelko Neuvostoliittoa kohtaan.

Yhtälailta on arvioitu, että Kekkonen vannoutuneet vastustajat näkivät ympärillään paranoidisella tavalla itsenäisyyden menetyksen ja hiipivän kommunismin merkkejä ja myötävaikuttivat näin omalla toiminnallaan Kekkonen hallintokulttuurin kärkevoitymiseen. Molempien osapuolten kannanotothan olivat usein repiviä. Eriasteista "vainoharhaisuutta" ilmeni tästä näkökulmasta katsottuna molemmilla puolilla.

Joka tapauksessa on selvää, että näiden kekkosvastaisten toisinajattelijoiden ehkä keskeisimpänä yhdistävänä tekijänä oli pyrkimys tuoda julki kriittistä tietoa sosialististen maiden yhteiskuntaoloista ja propagandan verhoamasta todellisuudesta. Samoin he pyrkivät puuttumaan mahdollisuuksien rajoissa neuvostoliittolaisista lähtökohdista tapahtuneeseen Suomen historian uudelleenkirjoittamiseen, joka yhä enenevässä määrin sai laajaa tukea "edistyksellisiltä" suomalaisilta.

Toisinajattelijoiden harjoittama kommunismin kritiikki oli kuitenkin hankalaa siinä itsesensuurin ilmapiirissä, jossa reaaliosialismin tarkastelua koskevaa hegemoniaa piti tiukasti hallussaan joko K-linjalainen ystävyysliturgia tai kulttuurielämän ja älymystön edustajien poliittis-aatteellinen ihannointi ja propaganda. Yrittiväthän maamme vasemmisto ja kulttuuripiirit saada kommunismin arvostelun erilaisten "rauhanlakien" muodossa myös juridisesti kielletyksi.

Suomen poliittista ja älyllistä ilmastoa hallitsikin monella tapaa absurdi tilanne: kun kritisoit diktatuuria, sinut leimattiin "fasistiksi" ja epähumaniksi kovien arvojen ajajaksi. Samanaikaisesti valtikka yleisinhimillisten arvojen - kuten ihmisoikeuksien, vapauden, rauhan ja demokratian - puolestapuhumiselle oli tukevasti länsimaista demokratiaa ja ihmisoikeuskäsitystä vieroksuneen ja totalitarismiin tukeutuneen "älymystön" käsissä.

"Harhautunut, silti ihminen"

Neuvostovastaisuuden leima oli niin tehokas, ettei tämän polttomerkin saaneita toimijoita otettu vakavasti. Psykohistorioitsija Juha Siltala onkin tullut kiinnostavalla tavalla kysyneeksi: miksi sellainen toisinajattelija, joka ei kekkoslaisessa Suomessa ymmärtänyt ihastella keisarin uusia vaatteita, vaikutti naurettavalta, edesvastuuttomalta - jopa lapselliselta?

Kirjailija, Kekkonen luottomies Matti Kurjensaari maalaili 1970-luvulle tultaessa Kauko Kareen, tuon "Venäjän vangin" ja Paasikiveen "juuttuneen" menneisyyden asianajajan muotokuvan. Kirjallisten piirien, kirjailijoiden ja tiedemiesten suhtautumistavasta toisinajattelijoiden suuntaan Kurjensaari tiesi kertoa: "...hymähdellään, naurahdetaan, kohautetaan olkapäitä ja siirrytään muihin asioihin".

Henkilökohtaisesti Kurjensaari ilmoitti suhtautuvansa Karen henkilöön yhtä vakavasti kuin hän piti vakavasti suhtauduttavana kirjallisuutena kaunokirjallisia viikkolehtiä, Nyyriikkiä, Juttutupaa, Vipusta.

Tämän Kekkonen kriitikon tapauksessa Kurjensaari antoi kuitenkin armon käydä oikeudesta: "Hitlerkin oli ihminen, harhautunut kyllä ja kauhea, mutta silti ihminen."

Samoihin aikoihin populaarimman kulttuurin puolella seikkaili Kauko Kareen alter ego toikkaroivan natsin hahmossa Matti Kassilan Vodkaa, komisario Palmu -elokuvassa.

Samanlaista suhtautumista löytyi läpi puolue- ja kulttuurielämän kentän. Suomen Sosialidemokraatti -lehden pakinoitsijan Simo "Simppa" Juntusen esimerkki osoittaa sen, kuinka Kekkonen valtiopolitiikka ulotti vaikutuksensa myös yksittäisen ihmisen elämään.

Simppahan tuli erotetuksi pitkäaikaisesta työpaikastaan Kekkonen päätoimittaja Aimo Kairamolalle lähettämällä myllykirjeellä puhuttuaan reserviläistapahtumassa presidentin puuttumisesta Suomen historian kirjoittamiseen ("maksammeko öljylaskumme myymällä historiaamme").

Kekkoslainen vai kylähullu

Kekkoslaisten, nuoren polven vasemmistososialidemokraattien hampaissa pyristellyt Simppa pohdiskeli erottamistaan Kekkoselle lähettämässään kirjeessä:

"Jos minun on uskominen, että ulkomaankauppapolitiikka häiriytyy pahoin kerran jonkun juntusen neljästä sanasta, niin ei ole helppo uskoa niihin vakuutteluihin, että ulkopoliittikkamme on erinomaisesti hoidettu."

Professori Seppo Hentilä totesi syksyllä 1996 pitävänsä suomettumisessa "kaikkein kovimpana juttuna" sitä, että toisinajattelijat jäivät niin yksin, poikkipuolinen sana johti eristymiseen; tätä Hentilä nimittää yhdenmukaisen kekkoslaisen ulkopoliitiikan kumartamisen totalitarismiksi.

Hänen mukaansa Urho Kekkonen ja vallitsevan mielipiteen oli tarve tehdä toisinajattelevat hihhuleiksi, eikä tässä ollut välimuotoa; oli joko toisinajatteleva "kylähullu", jonka poliittinen ja yhteiskunnallinen ura tyssäsi, tai sitten kekkoslainen.

"Ei oltu sokeita, vaan opportunisteja, ei uskallettu leimautua julkisesti antikommunisteiksi, ulkopoliittisen linjan vastaisiksi. Neuvostoliitto tuntui ikuiselta. Junnilan, Ehrnroothin ja muiden joukkoon samastuminen tuntui niin vastenmieliseltä," Hentilä muistelee.

Ilman harvoja toisinajattelijaitaan Suomi olisi suhteessa ylimpään valtiovaltaansa ollut kovin hiljainen maa.

Radikalismien mätä hedelmä

Historiaan siirtyneen 1900-luvun tärkeimmäksi poliittiseksi ulottuvuudeksi voidaan nostaa totalitarismin ja demokraattisen oikeusvaltion, diktatuurin ja vapauden, välinen vastakohtaisuus. Yrjö Ahmavaara on todennut, että Kekkonen Suomessa johtavien valtiomiestemme vauhdittamana synnytti Idän ja Lännen samanarvoisuudesta, symmetriasta. Ajatus länsimaisen demokratian ja itäeurooppalaisen sosialismin pohjimmaisesta samanarvoisuudesta teki helpommaksi uuden ulkopoliittisen linjan hyväksymisen.

Urho Kekkonen ja hänen lähipiirinsä onnistuivat 1950- ja 60-lukujen kuluessa valtiopyrkimyksissään, jotka perustuivat Neuvostoliiton, yya-sopimuksen ja suomalaisen kommunismin tukeen. Mutta nuorille ei tässä asetelmassa riittänyt symmetria, vaan uuden kekkoslaisen "reaalipoliittisen" linjan varjossa

kasvatettiin suurten ikäluokkien yhteiskunnallinen tietoisuus, joka puhkesi myrkylliseen kukkaansa vasemmistoradikalismien ottaessa ensiaskeliaan 1960-luvun alkupuoliskolla.

Seuraavan vuosikymmenen alussa tämä suomalaisen vasemmistoradikalismien synnyttämä mätä hedelmä oli kypsä taistolaisuuden käsittämättömälle esiinmarssille. Kansakunnan ja kulttuurielämän toivoista oli tullut diktatuurijärjestelmän palkkasotureita.

Marxilais-leniniläisestä ideologiasta kasvoi parjatun isänmaallisuuden ja uskonnon korvike, joka antoi uskovaisilleen elämän tarkoituksen ja jonka puolesta oltiin valmiit taistelemaan henkeen ja vereen. Viides kolonna oli nyt reaalinen tosiasia.

Kekkosen valvoma ja hänen nimeensä assosioituva ulko- ja samalla sisäpoliittinen kasvatustehtävä onnistui siis yli odotusten, eikä valtiosuunnaksi muuntuneessa itesesensuurin ilmapiirissä kasvanut nuoriso kyennyt erottamaan demokratiaa diktatuurista, ei ideologisoitua valhetta totuudesta. Vallanpitäjien lanseeraamaan ulkopoliittiseen linjaan sisältyvät reaalipoliittiset aspektit hämärtyivät ja Neuvostoliiton syöttämä harkittu propaganda nieltiin purematta karvoineen nahkoineen.

Älymystö nojasi vahvemman oikeuteen

Neuvostoliiton imperialistisesta valtiosuunnasta, marxismi-leninismistä, oli tullut nuoren kansallisen älymystömme pyhä kivi - elämäntehtävä. Tämä sopi Kekkoselle, ja syntynyt asetelma suorastaan korosti hänen rooliaan Suomen aseman henkilökohtaisena takuumiehenä. Toisaalta hän muistutti Neuvostoliiton painostuksesta ja toisaalta innoitti nousevaa vasemmistoradikalismia. Vain hän kykeni vastustamaan ristipainetta.

Uuden äänen airueina kulkivat nyt sellaiset kansainväliset eli puhtaan kommunistiset (lue: kgb-läiset) organisaatiot kuten rauhanpuolustajat, jotka nousivat barrikadeille "imperialistisen" lännen sotatoimia vastaan. Tähän Yhdysvaltain sota Vietnamissa antoikin varsin mehevän tilaisuuden.

Neuvostoliiton aseet puolustivat rauhaa. Tshekkoslovakian miehitys muuttui alkujärkytyksen jälkeen muidenkin kuin tosiuskovaisten mielissä kannatettavaksi ja itse asiassa ainoaksi oikeaksi toimenpiteeksi. Miehitetystä Itä-Euroopasta, Baltiasta ja virolaisesta sukulaiskansasta ei juuri kuiskattu

Suomalaisen yläluokan ja vasemmistoälymystön moraalit nojasi väkivaltaan, vahvemman oikeuteen. Maamme taistolainen, neuvostovallankumouksellinen älymystö- ja opiskelijaliike syntyi niin ajallisessa kuin henkisessäkin yhteydessä Tshekkoslovakian miehitykseen. Ihmisoikeudet politisoitiin, sosialismi ei tuntenut uhreja.

Miltä mahtaa tänä päivänä tuntua niistä tuhansista "rauhanpuolustajista", niistä perustason idealisteista, tietoisuus siitä, että he vuosia puursivat maailmanhistorian kai militaristisimman diktatuurin harjoittaman propagandan äänitorvina?

Tiede palveli yya-Suomea

Ex-taistolaisen taistolaisuuden tutkijan Matti Hyvärisen mukaan taistolainen projekti merkitsi sivistyneistön sopeuttamista Kekkosien projektiin. Kekkosien 1960-luvun lopulla runnoman Akatemia-uudistuksen jälkeen myös muu suomalainen tiede-elämä, etenkin yhteiskuntatieteet, politisoitui/politisoitiin vastaamaan yya-Suomen tarpeita.

K-linjalaisen tutkimuksen lisäksi tämä tarkoitti henkisten ja taloudellisten voimavarojen tuhlaamista marxilaisen vallankumouksen tarpeellisuutta todisteleviin "edistyksellisiin" tutkimushankkeisiin.

Suomettumisen rakennelmaa tuki Neuvostoliiton taloudellista heikkoudentilaa hyödyntänyt kauppapoliittinen suuntaus, joka tosin vinoutti suomalaista elinkeinorakennetta ja teki sen haavoittuvaksi. Viimeistään Neuvostoliiton romahtaminen puhkaisi menestystarinaa liittyvän talouskuplan, josta olivat hyötyneet punaisiksi kutsutut vuorineuvokset. Myös heidän hiljaisella myötävaikutuksellaan Suomeen syntyi ilmapiiri, jossa yya-Suomen totuuksien kyseenalaistaminen tuomittiin äärioikeistolaiseksi politikoinniksi.

Kekkosen rakentamaa kulissimaailmaa pidettiin epätoivoisesti yllä vielä hänen sairastuttuaan. Mies, joka olisi kipeästi kaivannut hoitoa, joutui Ahti Karjalaisen tavoin oman etunsa tavoittelijoiden hyväksikäyttämäksi. Edessä oli umpikuja.

Henkisen diktatuurin aika

Kekkoslainen historiankirjoitus haluaa nähdä menneisyyden ilman vaihtoehtoja. Neljännessä tasavallassa suomettumisen kautta tarkastellaankin pääsääntöisesti lopputuloksen jättämästä tirkistysaukosta. Suomi säilytti alueellisen koskemattomuutensa ja maahan kehittyi vaikeuksista huolimatta varsin toimiva länsimainen poliittinen ja sosiaalinen järjestelmä. Noudatettu politiikka oli siis oikeaa ja vallassa olleet poliitikot oikeassa.

Lopputulosta ei käy kieltäminen. Suomessa ei ollut vankileirejä, eikä toisinajattelijoita pantu mielisairaalaan, mutta demokratia maa ei ollut; ei sanan varsinaisessa merkityksessä.

Länsimaisten arvojen puolestapuhujien leimaaminen äärioikeistolaisiksi, ideologisen kylmän sodan leviäminen yhteiskuntamme kaikille tasoille, suomettumisen valhe, kansallinen itsepetos ja yhtä kaikki poliittisen moraalien lähes täydellinen romahtaminen 1960- ja 1970-lukujen kuluessa eivät voineet olla synnyttämättä maahamme tilannetta, joka osaltaan muistutti henkistä diktatuuria. Nämä jäljet häviävät vasta sukupolvien kuluessa.

Oma mielenkiintonsa on lisäksi sen tosiasian havaitsemisessa, että historiankirjoitus ja valtamedia tuntuvat yhä selvemmin omaksuneen "toisinajattelijoiden" reaaliaikaiset tulkinnat historiallisista käänteistä ja kriiseistä - kuten myös suomettumista koskevista moraalisisista näkökohdista - mutta nämä itse yhä pysyvät vahingollisina tai höyrähtäneinä äärioikeistolaisina.

Suomettumisen ajan toimijat, tämän päivän keskeiset vaikuttajat ja vallanpitäjät, ovat unohtaneet tai halunneet unohtaa tämän kaiken, sillä he eivät halua tarttua niihin poliittisiin "totuuksiin", joiden varaan he ovat uransa ja maailmankatsomuksensa luoneet. Mieluummin he pitävät yllä myyttiä menestystarinasta.